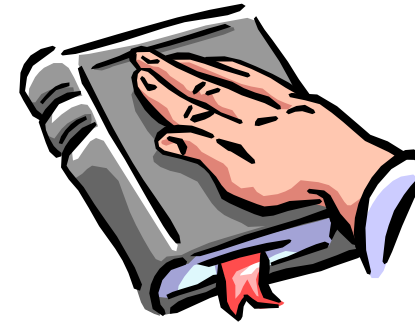

OSMO HAIGUS

Eduard Leppik

Tegelased

Osmo	–	pensionil olev pedagoog
Osmo tütar	–	26 aastane noor naine
Osmo poeg	–	23 aastane noormees
Osmo väimees	–	noor mees
Osmo 2 tütrelast	–	koolieelikud
1. külaline	–	
2. külaline	–	
Maakonnajalehe toimetaja		
Endine punane funktsionäär		
Haigla õde		
Raviarst		
Ilmutis		
Hääl		
3 meest, punased sidemed ümber käevarre		
Militsionäär, vormimütsiga		

Sündmused leiavad aset 1980ndate ja 1990ndate aastate vahetusel.

I vaatus

1. pilt (Tegevuskoht on haigla palat. Hämar, põleb väike öölamp.)

Osmo: (Lamab selili voodis. Tuleb teadvusele.) Kus ma olen? (Pöörab pea kõrvale silmitsemaks ruumi.) Ai-ai-ai. (Pöörab pea otse. Vahib lakke.)

Õde: (Siseneb palatisse, süütab laetule.) Lõpuks ometi silmad lahti!

Osmo: Kas ma olen haiglas?

Õde: Jah, nakkushaiglas. Eile toodi sind teadvuseta sisse. Doktor laskis analüüside tegemiseni eraldi palatisse panna. Põed meningiiti, mädast vormi. Teisi sama diagnoosiga haigeid pole. Seepärast jäeti sind üksinda siia. Kuidas muidu ennast tunned?

Osmo: Olen kängesti väsinud ja pead ei saa pöörata, kohe lööb terav valu kuklasse.

Õde: Lama siis rahulikult. Ma teen sulle penitsilliinisüsti. Pööra ennast küljele, torkan tuharasse.

Osmo: (Teeb mõned hädised liigutused.) Ei jaksa.

Õde: Ära siis pinguta. See pole hea. (Pöörab Osmo küljele, tõmbab pidžaamapükste värvli pisut alla, võtab süstla nõela otsast vatitupsu, hõõrub sellega Osmo tuharat ja teeb süsti. Lülitab siis laetule välja ja lahkub palatist.)

Osmo: (Ägab.) Ai-ai-ai. (Järjest vaiksemalt.) Ai-ai-ai, ai-ai-ai.

2. pilt (Hämar palat. Osmo lamab selili voodis.)

Hääl: Kõigekõrgem tahab sinuga rääkida, Osmo.

Ilmutis: (Valges toogas, pealagi paljas, ümber valgete juuste võru nagu pärg, põskedel ja lõua otsas valge säbruline Periklese-habe. Jääb Osmo voodi ette seisma.) Mul on sinuga suur armunõu ära peetud: ma tahan sind nendelt ära võtta, kes sind armastavad, et katsuda sinu poja usku ja panna teisi järele mõtlema oma patuse elu üle. (Paarkümmend sekundit vaikust. Ilmutis pöördub ja lahkub aeglaselt lavalt.)

3. pilt

Õde: (Tuleb palatisse, süütab laetule.) Tütar tuli sind vaatama. (Viipab selja taha.) Palun. (Lahkub tütre sisenemisel.)

Tütar: (Siseneb.) Tere, äti. (Tuleb voodi ette.)

Osmo: Tere.

Tütar: Kuidas siis sul ka läheb?

Osmo: Juba jagan pisut seda maailma, olen väga väsinud. Liigutamine paneb iiveldama ja terav valu lööb iga kord kuklasse, tõmbab otsekui kahemehesaega.

Tütar: See läheb mööda.

Osmo: Võib-olla, aga taevane saadik käis praegu unes minu juures ja ütles, et mind tahetakse paremasse maailma kutsuda.

Tütar: Ära aja hullu juttu! Praegu on ju nii targad arstid, ravivad sind varsti terveks ja tuled koju.

Osmo: Mulle öeldi unes, et sinu venna usku tahetakse proovile panna. Mina pidin seejuures kõigevägevamale proovikiviks saama. Oli pisut kõhe, aga see polnud hirm. Mul oli pigem etturi tunne, mida Suur Meister tõstab oma kombinatsioonide realiseerimiseks, mille kõrval kõikide suurmeistrite geniaalseimadki käigud on ainult kirbu sitt, nagu omal ajal selle või teise asja tähtsusetuse rõhutamiseks ütles minu vanaisa, see, kes elas kõrge eani ja kellel rahva arvates oli Moosese nägu. (Paus.) Kas venna vabanemise kohta sõjaväest on midagi kuulda olnud?

Tütar: Kirjutanud ta ei ole, aga tema teenistusaeg saab aasta lõpus täis. Kahekesi läheb teil ehitamine ruttu. Sügiseks saad maja kindlasti valmis.

Osmo: Hea oleks, ent see ilmutis pistis mulle kahtluseussi südamesse. Kardan päris tõsiselt, kas minust selle maja lõpetajat saab. Pärast aastakümneid kehvades korteriuberikes virelemist teeks muidugi heameelt elulõpp korralikes ruumides veeta, kus kõik on oma, avar, muudkui tööta. Mina olen sõjas räsitud ja okupantide puretud vana mees, kes on kogu elu oma maa ja rahva heaks teinud kõik, mida on osanud. Minu aastad hakkavad otsa saama. Mulle isiklikult polegi enam eriti oma kodu vaja, küll aga sinule ja sinu perele, sest sinu pääsupojad vajavad oma pesa ja häid arenguvõimalusi. Just seepärast ongi mul must mure südames. Olete mulle viimaste aastatega eriti sügavale hinge läinud.

4. pilt

Õde: (Päevane aeg palatis. Osmo lamab selili voodis. Õde teatab ükselt.) Sulle tuli jälle külaline!

Külaline: (Jääb voodi ette seisma.) Õnnistatud päeva. Olen sinu poja vend.

Osmo: Tere. (Osmo tunnistab külalist, aga ei lausu midagi.)

Külaline: Sa mind ei tunne, aga minu õdede ja vendade ahastus on ka minu ahastus. Su poeg muretseb sinu pärast. Võtsin siis nõuks sind vaatama tulla, et sinu kahtlusi leevendada ja hingele kosutust tuua. Kuulsin arstilt, et oled raskest haige. Kõik maailmas toimub Issanda tahtmisel. Ka haigused on temalt. Need on katsumused, mis ta patustele saadab, et need oma elu üle järele mõtleksid, meelt parandaksid ja nendeks päevadeks, mis kellelegi veel on antud, kitsa tee valiksid, sest ainult see viib meid viimasel kohtupäeval igavesse õndsusesse.

Osmo: (Ajab ennast käte abil pooleldi istukile.) Minul pole tõesti midagi kahetseda.

Külaline: Me kõik oleme patused. Ükski hing pole patuta. Me peame seda tunnistama. Patu tunnistamine avab meie ees paradisiivärravad. Eksimuste varjamise eest nuheldakse aegade otsani!

Osmo: Mina ei varja midagi. Aga kui kõik see, mis ma elu jooksul olen teinud, midagi väärt ei ole, siis olen ma tühjalt elanud ja karistus, mis mind ootab, on kõigiti ära teenitud. Minu poolt oleks seepärast egoistlik ja omakasupüüdlilik katsuda sellest mööda hiilida. (Vajub nõksatades pikali.)

Külaline: (Manitsevalt.) Me ei tohi oma arvamus tähtsaks pidada ega südames suurelised olla, sest ainult alandlikkus leiab armu Tema silmis ning toob kaasa igavese elu. (Kaunis pikk paus. Tõstab käed Osmo kohale.) Issand õnnistagu ja hoidku sind. (Lahkub.)

5. pilt

Arst: (Raviarsti visiit koos õega.) Kuidas siis meie vanal läheb?

Osmo: Vahepeal oli päris hea, aga nüüd iiveldab kangesti, kui ennast pisutki liigutada püüan. Ja pea valutab.

Õde: Täna hommikul oli taas palavik ja koordinatsioon on halb.

Arst: Tohoh! Mina mõtlesin sind nädala lõpus koju lasta, sest seljaaju analüüs oli täiesti klaar.

Õde: (Nähes, et Osmo ei vasta.) Teda võisid erutada külalised.

Arst: On see tõsi?

Osmo: Teated välismaailmast toovad ikka pinget ja muretsemist kaasa.

Arst: Terved inimesed saavad kes kuidas oma muredega hakkama, aga haige peab kõike erutavat vältima. On vaja mõelda ainult rõõmsaid mõtteid ja kaljukindlalt uskuda paranemisse. Paistab, et ma ei saa sulle esialgu enam külalisi lubada.

Osmo: Ma ei soovigi neid. Ainult tütar võiks vahel ikka tulla. Tema nägemine annab mulle jõudu ja pärast tema külaskäiku on tükk aega hea lahe tunne, nagu oleksin saunast tulnud.

Arst: Ma vahetan antibiootikumi, aga sulle soovitan rahu ja ainult rahu. Muidu võib asi kurvalt lõppeda. Haige organism on nõrk: temale saavad tihti saatuslikuks päris tühised seigad, mida meie tavalises elus tähelegi ei pane. (Arst ja õde lahkuvad.)

6. pilt

Osmo: (Hämar palat, Osmo ägiseb voodis.) Oh Jumal, Jumal küll!

Ilmutis: (Tuleb aeglaselt, jääb Osmo voodi ette seisma.)

Osmo: Sa aitasid minu poja mülkast välja õigele teele. Olen selle eest väga tänulik. (Paus.) Ma palun nüüd sind: lükka (Rõhutab.) s e e aasta võrra edasi. Ma ei palu mitte enda, vaid oma tütre ja tema laste pärast. Neile on väga kodu vaja. (Teeb pausi. Kõheldes.) Palun aasta pikendust, kui see on võimalik. (Nagu otsusele jõudnult, kindlalt.) Aga sündigu sinu tahtmine.

Ilmutis: Minu otsused on ilmeksimatud. Seepärast ei muuda ma neid kunagi. Isegi oma ainsa poja ohverdasin inimlaste eest, sest olin nõnda otsustanud. (Kaob aeglaselt vaateväljalt.)

7. pilt

Arst: (Arst koos õega visiidil.) Noh, vana, minu töö on tehtud. Sinu tervise halvenemine oli juhuslik nähtus. Oled viimase nädalaga sedavõrd kosunud, et võid alustada uut elu. Kirjutasin sind tänasest päevast alates välja. Helistasin ka tütrele. Lubas pärastlõunal autoga järele tulla.

Osmo: (Pikali voodis.) Täna südamest. Tänu teile saan oma suure töö lõpule viia.

Arst: Noh, kui inimene ikka veel tööde lõpetamisest räägib, siis saab ta kindlasti terveks. Mõtlesin vahepeal juba, kui paranemises tagasilööki tuli, et oled liiga vana ja ei pea sellele tõvele vastu, aga sul on visa hing. Vikatimees on sind ennegi kõvasti kõditamas käinud: vasak külg on sul puhta puru ja arme täis.

Osmo: Jah, 41. aastal oli mul õnne, aga seekord jään küll t e i l e suureks tänuvõlgaseks.

Arst: Oh, siin on rohkem tegemist arstiteaduse praeguse tasemega. Kui sir Alexander Fleming poleks penitsilliini avastanud, ega sul siis erilisi väljavaateid oleks olnud.

Osmo: Eks selles ole oma tõetera. Võib-olla, kui arstiteadus olnuks 100 aasta eest sedavõrd arenenud kui praegu, päästnuks keegi minugi vanaisa elu. Üks minu vanaisadest jõudis kõrge eani, ent teine suri 43 aastaseks, pisut enam kui veerand sajandit enne minu sündi. Vanaema jutustas mulle, et ätil olnud mingi sisemine häda. Ta küll palvetanud, aga see polevat aidanud. Kõik, mis vaene mees söönud, tulnud tagasi ja vanaisa surnud nälga. Juttu lõpetades ohkas vanaisa, et Issand hoidku meid seesuguse koleda surma eest.

Arst: Ega vanasti talupoeg tõepoolest suurt arstiabi saanud. Heal juhul piirdus see mõne tavalise ravimi kirjutamisega. Ma ei kirjuta sulle ka midagi. Polüvitamiine võid apteegist ise osta. Ela päris igapäevaselt. Ainult rasvaseid ja raskesti seeditavaid toite püüa vältida. Oluline igas asjas on mõõtu pidada. See kehtib ka peavalu rohtude kohta, sest sul võib oma

nupuga pikka aega olla muret rohkem kui vaja. Oled õpetajana töötanud ja peaksid teadma, mida tähendavad terved eluviisid. Need on sulle kõige tähtsamad. Kõike head siis! (Pöördub minekule.)

Osmo: Aitäh, härra doktor.

Arst: (Seisatab, pöördub Osmo suunas.) Pole tänu väärt, olen täitnud ainult oma kohust. (Lahkub koos õega.)

II vaatus.

1.pilt (Osmo pööningukamber. Vasakus seinas voodi, paremas uks, keskel laud ja tool. Osmo seob voodi serval istudes saapapaela.)

Tütar: (Siseneb.) Tere hommikust.

Osmo: Tere-tere.

Tütar: Kuidas öö läks?

Osmo: (Lõpetab teise saapapaela sidumist.) Uni oli mul hea, aga kui üles tõusen, tulevad kohe majahitamismured.

Tütar: Sa ei tohi nii palju muretseda, see mõjub sulle halvasti. Taliharjapäevastki on alles nädalat poolteist möödas. Päevad on juba küll heledamad, kuid läheb veel vähemalt kuu aega, kuni lumi sulama hakkab ja siis veel teine kuu ilmade soojenemiseni. Seniks viska maja peast päris välja. Ole rahulik ja kosu. Ega töö ole jännes, et eest ära jookseb, ja ehitamine pole pärast nii rasket haigust mingi naljaasi.

Osmo: Seda minagi. Oleks mul ometi mingit tegevust, mis mõtteid köidaks ja mujale viiks, et nad mind kiusama ei tuleks ja hulle unesid ei tooks. Täna öösel seiklesin jälle vanaisa juures, kes elas kõrge eani ja kelle kohta ütles külarahvas, et ta on Moosese nägu. Seisin tema rehielamu tagakambri uksele. Madal ruum oli täiesti tühi, isegi suurt korstnjalga polnud nurgas. Siis nägin sinu venda, seda, kes pole sõjaväest ikka veel koju tulnud. Ta kõssitas põlvili põrandal. Teda ümbritses mitu rusikatega vehkivat noormeest. Äkki ilmus sinna kõhn musta habemega mees, otsekui Kristus meie kiriku altarimaalilt. Ta tõstis käed ja vihased noormehed taandusid. Tulnukas võttis sinu vennal käest kinni ja aitas ta püsti. Äkki oli ta kadunud. Ähvardajad kogunesid rusikaid vibutades kohe jälle sinu venna ümber ja tõukasid ta põrandale pikali. Nüüd läksin mina vahele ja ütlesin neile: Ma palun, laske minu poja mõtted vabaks, ärge sundige teda kurjaga. Nii püha kui profaanset viha on selletagi kisendavalt palju. Kui teie jumal poleks püha vihaga jumal, vaid ainult headuse ja armastuse jumal, siis leiaks minu poeg ise tema juurde tee. Ma palun teid väga, halastage tema peale. Vastutasuks luban teile... Selle koha peal ärkasin üles. Edasi olen kogu hommiku murdnud pead mõttega, mida ma oleksin neile lubanud.

Tütar: Imelik uni. Võib-olla on vennas koduteel ja tal on tekkinud mingeid raskusi. Vene Föderatsioonis võeti ju vastu seaduski, et liidust eraldunud vabariikide mehed demobiliseeritakse ja lastakse tulema.

Osmo: Tore oleks. Pole ju poega üle kahe aasta näinud.

Tütar: Näe, unustasin päris ära, ma tulin ju sind hommikusöögile kutsuma. Tegin pühapäeva puhul kakaod ja keetsin paar muna.

Osmo: Aitäh! (Lahkub koos tütreaga toast.)

2. pilt

Poeg: (Osmo istub laua ääres ja loeb.) Õnnistatud päeva, isa. Rahu sulle.

Osmo: (Tõuseb, läheb pojale laialisirutatud kätega vastu. Embavad.) Või jõudsid lõpuks kroonu sunni alt tagasi.

Poeg: Anna andeks, isa. Tead isegi, olen kehv kirjamees.

Osmo: Pane mantel siia voodile.

Poeg: (Mantlit seljast võttes.) Olen juba aasta esimestest päevadest Eestis. Sain siia jõudes kohe päevapealt tööle. Parajasti oli käsil kiireloomuline remont. Treisin seal kaks kuud jutti, ilma et oleks onud aega higigi otsa eest pühkida. Pärast seda ajasin korteri asju ja seadsin ennast sisse. See on üks väike kolhoos Tartumaal. Vennad kutsusid mind kohe ka koguduse koori laulma. Praegu sõidame Rakverre esinema. Tegime väikese ringi ja tulime sinu kaudu, sest kes seda teab, millal muidu ükskord kokku saame. (Istuvad laua äärde.)

Osmo: Sa ei kirjutanud mulle kahe aasta jooksul ainsatki rida. Kuidas su eluke armees läks?

Poeg: Armees polnud enam vigagi, aga tõsiselt raske oli mul 10. klassis, kui sa pensionile läksid ja siia kolisid. Minu elu oli tühi ja eesmärgita. Tundsin ennast täiesti üksinda jäetuna. Olin nagu hammasratas, mida meister hakkab uurima alles siis, kui see masinavärki enam ringi ei vea. Algul näisid pinget pakkuvat kambad, aga kui ma nende olenguid hakkasin kaasa tegema, siis mõistsin et sealne elu on veel tühisem kui see, mida olin seni elanud. Kord sattusin vestlema ühe tüdrukuga, kes selgitas mulle Jeesuse elu ja Piiblit. Liitusin kogudusega. Olime õed ja vennad. Kui kokku saime, küsisid nad alati minult, kuidas mul läheb, kas mul on muresid või vajan mingisugust abi. See kokkuhoidmine ja abivalmidus haarasid mind. Nõnda leidsingi eesmärgid, mille nimel tegutseda. Korruga oli elu ilus. Mind ümbritsesid sõbrad, kes olid iga hetk valmis mind hädas toetama. Kogesin seda eriti sõjaväes, kui meid asuti moraalselt ette valmistama vandetootuse andmiseks. Politruk kinnitas poliitõppusel, et kõik, kes ei tunnusta kommunismi, on suure kodumaa vaenlased ja Nõukogude Armeed õngi

loodud neid ilma igasuguse südametunnistuse piinata maha nootima. Piibel õpetab samal ajal, et peame isegi vaenlasi armastama. Väeosas olid mõned väga põhimõttekindlad vennad. Eriti üks valgevenelane torkas silma. Tema ettepanekul otsustasime vandetootust mitte anda. Politruk röökis meie peale oma hääle ära. Siis saadeti meid ühe kindralmajori juurde. See ei karjunud ja rääkis päris intelligentselt. Tema "kasvatustöö" põhiteesiks oli ähvardamine: kui meid lausa maha ei lasta, siis igatahes saadetakse pikaks ajaks sunnitööle ja asumisele, kust naljalt enam eluga tagasi ei tulda. Kui me pärast seda ikka oma otsusele kindlaks jäime, tuli meid pehmeks rääkima teine kindralmajor. See oli hoopis teist masti mees. Ta rääkis meiega leebelt ja isalikult. Pidasime teda algul isegi usklikuks. Seletasime talle, et vande andmine tähendaks nõustumist tapmisega, kui meile selleks käsk antakse, kuid kristlastena ei saa me seda teha. Ta oli haruldane psühholoog ja erakordne sõnameister. Paari päeva pärast olime veendunud, et oma joont, s o kristlikku moraali järgides, mängime kõik oma võimalused maha: ei lootust õpinguid jätkata, ei korralikku töökohta, rääkimata karjäärast, ei õnne isiklikus elus, kogu elu muutub lõputuks ahastamapanevaks rajaks. Ainult valgevenelase meelegi kindlus ei lasknud meil taganeda Jeesuse sõnadest: *kui keegi tahab minu järele tulla, siis salaku end ning võtku oma rist enese peale ja järgigu mind, sest kes iganes tahab oma hinge päästa, see kaotab selle, aga kes oma hinge kaotab minu pärast, see leiab selle.* Nõnda me keeldusime vande andmise päeval seda tegemast. Oli küll hirm tagajärgede pärast, kuid ei juhtunud midagi hullu. Meid saadeti ühte Peterburi sõjatehasesse, kust leidsime eest teisigi meiesuguseid. Treisime seal detaile ja elasime sisse Piiblisse, eriti evangeeliumidesse. Jeesuse õpetussõnad andsid meile julgust ja jõudu. Meis tärkas kindel veendumus, et meie edasine elu ei kujune ainult suureks virelemiseks, et meilegi on rahulolu ja rõõmu ette nähtud, sest oleme need, kes peavad suurte tähtedega kirjutatud SÕNA viima enne armuaja lõppu kõigile rahvastele ja iga inimeseni ning võitlema valeprophetite vastu. Niisugune oli siis minu elukool selles punases armees. Aga nüüd, armas isa, ära ole mulle pahane. Kell näitab, et aeg on edasi sõita. Vennad ootavad all ja me peame oma missiooni täitma. (Tõuseb, paneb mantli selga.)

Osmo: (Tõuseb samuti.) Tõesti kahju, et ainult viivuks tulid. Sa oled minu kadunud ja taasleitud poeg. Oled seepärast eriti armas. Mul oli väga valus, kui sellesse müllasse vajusid, aga seda suurem oli minu rõõm, kui sind uueks inimeseks loodi. Suuremat rõõmu ei oska ma ette kujutadaagi.

Poeg: (Embab isa.) Kui ilmad soojaks lähevad, katsun sulle laupäeviti appi ehitama tulla. Issand hoidku sind! Rahu sulle.

3. pilt

(Kuu aega hiljem Osmo pööningukambris. Ta paneb voodile tekki peale.)

Külaline: (Siseneb.) Rahu sellele kojale.

Tütär: (Tuleb külalise kõrvale.) Tõin sulle varase külalise. (Lahkub.)

Osmo: Tere hommikust. (Ulatab külalisele kae.) Palun võtke istet. (Osutab laua juures olevale toolile.)

Külaline: (Istub.) Kas te mäletate mind?

Osmo: (Silmitseb külalist. Istub oma voodile midagi ütle mata.)

Külaline: Käisin mõne aasta eest siin teie pojalt külas, kui ta oli just meie koguduse liikmeks saanud.

Osmo: Kahjuks ei mäleta.

Külaline: Ta on nüüd teist kaugel ega saa teid just tihti külastada. Tulin seepärast vaatama, kas on ehk mingisugust abi vaja. Oleme koguduses kõik üks. Iga venna ja õe mure on koguduse ühine mure.

Osmo: Aitäh. Olen seni hakkama saanud ja loodetavasti saan edaspidigi.

Külaline: Ei maksa nõnda enesekindel olla. Oleme nõdrad oma jõus ning vajame Jumala armu ja ligimese toetavat kätt. Ainult vendluses ehitame üles uue ja parema maailma.

Osmo: (On viimastest sõnadest ebameeldivalt puudutatud.) Kõik muudkui ehitavad uut ja paremat maailma.

Külaline: Paljud veel ei mõista seda, on suurelised, loodavad ainult enda peale, aga kes üksinda seisab, on nõder. Alles siis, kui igast inimesest saab teisele sõber ja vend, tuleb õnnistus ka ülaltpoolt ning meie lunastaja, kes andis oma elu kõigi surelike eest, ootab meid suure valgusesära sees, käed avatud, ja ei tõuka ära kedagi, kes tema nime sisse usuvad. (Paus.) Kui te hetkel maist abi ei vajagi, siis jumalasõna vajate ometi pidevalt.

Osmo: Olen aeg-ajalt Piiblit lugenud juba neist kaugetest aegadest alates, kui lugema õppisin, algul vanaisa juures suurest huvist, mida see paks raamat sisaldab, edasi koolis usuõpetuse tundides kui õppetükke, hiljem juba eetilistele küsimustele vastuseid otsides.

Külaline: Kas olete neile juba vastuse leidnud?

Osmo: Kui minu poeg sattus keskkoolis halvale teele, viies mind tihti meeletehetele, ning kui ta ennast usu kaudu taas leidis ja tubliks inimeseks sai, seisin ma kirikuga ühinemisele väga lähedal, aga aeg oli niisugune, et usklikkus oli tõrjutud asendis. Minule kui kooliõpetajale ei riskinud keegi selle küsimusega läheneda. Hiljem minu tänulikkus pisut jahenes. Sellest hoolimata lugesin ma siis Piiblit päris põhjalikult. Vaimustusin Jeesuse isikust ja püüdsin tema eeskujul järgida. Piiblisse süvenemisega hakkas aga paar asjaolu mulle kristlikus õpetuses vastu.

Külaline: Mis nimelt?

Osmo: Ma ei suuda näiteks kuidagi seedida seda, kuidas on võimalik ohverdada oma poeg, olgu siis ükskõik kui tähtsa eesmärgi nimel. Mina isiklikult olen valmis andma oma elu poja eest, sest poeg viib minu mõtted ja unistused füüsiliselt tulevikku. Poja ohverdamine ei mahu kuidagi minu mõttemaailma. Võib-olla on minu mõttekäik liialt inimlik ja maine, ent poja ohverdamise mõte hakkab lihtsalt vastu, on minu meelest jube.

Külaline: Muidugi, patune inimene pole võimeline sääraseid asju taipama. Inimlikud tegemised ja tõdemused pole Jumala omadega üldse võrreldavad. Teilegi pandi selle haigusega raske katsumus, aga tervenemisega anti veel kord võimalus senise elu üle järele mõelda ja õige tee valida. Kui te seda teinud olete ja tunnete oma südant valmis olevat, siis võtame teid endi hulka vastu. (Paus.)

Osmo: Mul on käimisega raskusi. Olen siia metsade rüppe unustatud. Vaevalt ma suudan teiega ühendusse astuda.

Külaline: Kedagi pole üksinda jäetud ega unustatud. Tema silm näeb kõikjale. Küll ta meile märku annab, et tulla teaksime, kui aeg on küps. (Paus. Tõuseb, tõstab käed Osmo kohale.) Rahu sulle, kallis poeg. Mõtle tõsiselt oma Õnnistegijale. (Kummardub kergelt. Lahkub.)

4. pilt

Tütar: (Siseneb.) Kas tuled nüüd hommikust sööma?

Osmo: Aitäh. On vist tõesti aeg pisut sooja juua.

Tütar: Mis su külaline rääkis?

Osmo: Soovis mulle rahu, aga selle asemel süstis hoopis rahutuse minu hinge. Olin siin metsade rüpes juba päris maha rahunenud ja lootsin endamisi, et saan vähemalt elu lõpugi vaikselt ja omatahtsi veeta, ilma et keegi minu väikestesse toimetamistesse vahele segaks, aga nüüd kuulsin, et minu kohal on viimaseil aastail jälle kummitanud üks suur nähtamatu, kes näeb kõike, kuuleb kõike ja teab kõike. Minevik on mind niisuguse kõikvõimsuse suhtes hellaks teinud. Minu külalise sõnad kutsusid seepärast minus esile traatpuuri sattunud hiirekese ehmatuse. Meenusid meie pisut kohtlaseks peetud naabrimehelt hiljuti saadud käsikirjalise luuletuse sõnad, milles Alliksaar ütleb:

*Oh looja, su tahe isalik
on kõikide oleste küljes,
Üks siblima peab kui sisalik
ja teine ülbib kui hüljes.*

*Ma palun, ükskõik siis mis rolliga
sa võtad mind õnnistada,
kas äärmiselt targa või lollina,
lase ainult mind käia mu enese rada.*

Tütar: Ei maksa kõike väga südamesse võtta ega näha tonti seal, kus teda ei ole. Aprill on käes ja lumi lagedalt juba sulanud. Läheb veel pisut soojemaks, hakkad oma majas sisetöid tegema ning unustad kõik need jutud ja kahtlused.

Osmo: Nii lihtne see ka ei ole. Tundsin esimest korda juba haiglas, et kõike seda, mida ma teen, näen ainult unes. Nüüd uuesti maja kallale asudes on see luul mind eriti kibedasti kimbutama asunud. Kardan kogu aja, et ärkan üles ja ehitamine jääb minust igaveseks pooleli.

Tütar: Sa mõtled ennast siin üksinda segaseks. Võiksid ennast soojalt riidesse panna ja kohe maja kallal pisut kõpitsema hakata. Harjutaksid kurnatud kere taas tööd tegema, teeksid nõndaöelda eelsoojendust. Tegutsemine mõjub tihti paremini kui ükskõik missugune hea ja kallis rohi.

Osmo: Sul on õigus. Söön kõhu täis ja lähen vaatama, millega saaksin alustada.

III vaatus

1. pilt (Osmo istub oma uue maja ees trepil. Esiplaanil mängib kaks tütrelast, ehitades puuklotsidest mängumaja. Tütar ja väimees ilmuvad nurga tagant, kandes süles raamatuid. Väimees siseneb majja. Tütar peatub isa ees.)

Tütar: Jäi veel viis-kuus sületäit ajakirjade aastakäike, aga nüüd peame tööle ruttama. Homme toome viimased köited ära, siis on kogu sinu kraam uues majas. (Siseneb uksest majja.)

Väimees: (Väljub majast. Jääb trepile Osmo kõrvale seisma.) Sooh! Võid lõpuks asuda oma varandusi riulitele lautima.

Osmo: Olen sellest hetkest unistanud kogu elu: raamatud on kõik süstematiseeritult seinte ääres riulitel, kirjutuslaud seisab akna all, ühe otsa juures kartoteek, teisel pool arhiiv. Muudkui võta platsi, uuri ja kirjuta!

Väimees: On sul ka tahtmist nendes tuhnida!

Osmo: See on meie esivanemate vaimne pärand. Peame selle läbi uurima ja uutele põlvkondadele kättesaadavaks tegema. Siis läheb meie areng kiiremini edasi ja uhkus mineviku üle innustab kõiki rohkem rahva heaks töötama.

Tütar: (Väljub majast.) Meie ruttame nüüd bussile. Vaata siis laste järele. Ära lase neil tiigi äärde porima minna. Lõunaks soojenda suppi. Nägemiseni. (Hakkab astuma. Väimees järgneb talle.)

Osmo: Head tööpäeva teile! (Silmitseb laste mängimist.) Kus suur vend on?

I laps: Ei tea.

II laps: Vist vana maja juures.

Osmo: Mul on vanast majast veel mõned raamatud tuua. Kas tulete appi?

Lapsed: (Kooris.) Tuleme! (Tõusevad püsti, tulevad trepi juurde. Osmo tõuseb. Kõik kaovad nurga taha. Möödub veidi aega. Tuleb I laps, süles üks suur raamat, sisenab majja. Tuleb II laps, süles suur raamat, siseneb majja.)

Osmo: (Tuleb raamatutega. Siseneb, väljub koos lastega.) Kas oli raske?

Lapsed: (Koo.) Oli küll. Väga raske oli.

Osmo: Kas käime korra veel?

Lapsed: (Koo.) Ei jõua enam! (Jätkavad klotsidest torni ladumist.)

Osmo: Hea küll. Puhake siis. Katsun üksinda hakkama saada. (Lahkub.

Naaseb raamatutega, komistab trepi ees, langeb näoli raamatute otsa trepile, jääb liikumatult lamama. Lapsed vaatavad tema suunas.)

Lapsed: Äti sai vist haiget. (Lähevad koos vanaisa juurde. Osmo pöörab end aeglaselt selili.) Mis on, äti?

Osmo: Ma kukkusin. (Ajab end istuli, liigutab vasakut jalga, siis paremat. Üritab tõusta, ent langeb paremale poole käpuli. Kordab katset, mis lõpeb sama tagajärjega. Sätib end istuma. Kompab paremat jalga puusast varvasteni.) Imelik, kõik on nagu korras. Süda on ainult hirmus paha. Olge head lapsed, tooge mulle juua. (Lapsed ruttavad abivalmilt minema. Osmo laskub vasakule küljele, keerab end kõhuli, roomab küünarnukkide abil, kuni pea puudutab seina, ajab end aeglaselt istuli, toetab selja vastu seina. Lapsed tulevad väikese mängupangega, milles on vesi. Osmo joob paar lonksu.) Aitäh! Veel on kange savi maitse. Kas võtsite selle tiigist?

Lapsed: (Kooris.) Jah!

Osmo: (Joob veel paar lonksu. Istub nagu millelegi mõeldes. Korraga purskub ta suust veejuga.) Tagasi tuli. (Paus.) Mul on juba parem. Minge nüüd ilusasti mängima. Ma puhkan vähekesi. (Võtab lonksu vett, kuristab ja sülitab vee välja. Lapsed lähevad oma mängumaja juurde, istuvad, jätkavad mängu. Osmo pea vajub paar korda nõksatades rinnale, kuni jääbki sinna. Magab.)

2. pilt

Tütar: (Tuleb lapsed käekõrval.) Mis sul on? (Osmo tõstab pea, avab silmad.) On sul paha? (Osmo raputab pead.) Miks sa pidid ise raamatuid tassima hakkama?

Osmo: Kust sa seda tead?

Tütar: Lapsed rääkisid.

Osmo: Tahtsin nii kangesti kõik siia saada, et siis sortima ja riulitesse panema asuda.

Tütar: Nende köidete puudumine poleks ülejäänud kogu korrastamist karva võrragi seganud. Lubasid ju ajalehed ja ajakirjad magamistuppa sobitada.

Osmo: Sul on õigus.

Tütar: Mis sinuga siis õieti juhtus?

Osmo: Mõtlesin et toon laste abiga ka ajakirjanduse siia ja alustan siis järjestusse panemist, aga need köited olid nii suured ja rasked, et lapsed väsisid juba esimese käiguga ära. Otsustasin siis üksinda hakkama saada, aga hindasin oma jõudu üle. Võtsin liiga suure sületäie ja väsisin pooltel teel ära. Maa oli öisest vihmast märg ja porine, kandamit maha panna ei sanud. Tuli lõpuni pingutada. Trepi ees hakkas pea pöörutama, seal sees käis imelik naksatus. Tundsin maad jalge all pehmeks muutuvat. Vajusin sellesse nagu tiigi põhjas olevasse mudasse. Kui ümbrust taas jagama hakkasin, nägin, et ma polegi jaluli maapõues, vaid trepil rinnuli raamatukuhja otsas. Proovisin tõusta, aga mingi vägi tõmbas mind ikka paremale poole käpuli, nagu poleks mul paremat jalga ollagi. Pööritas ja süda oli hirmus paha. Lapsed tõid mulle vett. See tegi paremaks. Olin väsinud ja tahtsin trepil pisut hinge tõmmata, aga jäin magama. (Üritab tõusta. Seisab, teeb paar ettevaatlikku sammu.) Noh, ei kukugi enam. Paistab et nõrkusehoog on üle läinud.

3. pilt

Väimees: (Tuleb nurga tagant.) Noh, kuidas tervis on?

Osmo: (Reipalt.) Korras nagu Norras!

Väimees: Pingutasid nende raamatutega üle. Ise vana mees, aga varsa aru.

Osmo: Inimene õpib kuni elab.

Väimees: Aga sureb ikka lollina.

Tütar: (On juures olnud, seab lahkuma.) Ma lähen ja teen õhtuks süüa.

Osmo: Ma kolin nüüd uude majja ning alustan uut ja tarka elu.

Väimees: Sa teed sellega kohe kaks kolimist korraga: vanast rehielamust uhiuude individuaali ning koltunud kommunismist õitsvasse kapitalismi.

Osmo: Jah, sündmused on vapralt selguse ja valguse poole liikunud. Algul oli kõigil keelel avalikustamine ja uutmine, aga fosforiidilahingud ja Hirvepargi koosolek tegid asja päris konkreetseks – diktatuur pragunes kohe igast sopist. Võis selgesti tunda, et õhus hõljub midagi. Radikaalsem osa rahvast ilmutas vaieldamatult rahvusliku eneseväärikuse ärkamise tundemärke. Inimesed tahtsid asuda elu ümber korraldama. Muinsuskaitseklubi ja Rahvarinde sünd, loominguliste liitude ühispleenumi umbusalduseavaldus EKP senisele juhtkonnale, 1940. aastal suletud seltside ennistamine, Vabadussõja purustatud mälestussammaste taastamine ja seniste tabuteemade ilmumine ajakirjandusse osutasid, et taotlused

muutusid järjest poliitilisemaks. Asjad arenesid lennukalt seepärast, et neil oli üldrahvalik toetus ja et rahva nõudmised olid üksmeelsed, nagu kinnitab 1988. aastal lauluväljakul toimunud laulev revolutsioon. Ma kuulasin selle ülekannet raadiost ja nutsin suurest meeleliigutusest. Sel kombel polnud ma pärast isa ja ema matuseid 1941. aastal enam millegi puhul oma tundeid avaldanud.

Väimees: See oli tõesti vägev, maailma mõõtmeis ennenähtamatu sündmus.

Osmo: Oli küll. Säärasest üksmeelest julgustatuna ja vaimustatuna kuulutas Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 15. novembril 1988 ennast kõrgeima võimu kandjaks Eestis ja Eesti seadused ülimuslikuks Nõukogude Liidu seaduste suhtes Eesti ajaloolisel territooriumil.

Väimees: See oli meie juriidilise taasiseseisvumise algus. Järgmise suure paugu panime aasta hiljem – 23. augustil 1989 Balti ketiga. Mul oli Paide lähedal maanteel Tallinnast Vilniuseni ulatuvas inimahelikus selline tunne, et tõusen järgmisel hetkel kohe lendu.

Osmo: Kahjuks jäi see viimaseks kogu meie rahvast haaravaks ürituseks. Se aastal ilmsid eestlaste hulgas juba selgesti poliitilised vastuolud ja juhtide eraldumise algus rahvast. Vihmajärgsete seentena siginud parteid hakkasid jäärapäiselt arendama oma kitsaid kildkondlikke huvisid, unustades täielikult rahvahulgad, kes olid neid võimu juurde aidanud. Tihedad parteilised pusklemised iseloomustasid ka sajandi viimase kümnendi algust. Sellele lisandusid ainult üheselt mõistetavad ähvardused ida poolt. Seepärast moodustati 1991. aasta jaanuaris Eesti Vabariigi erakorraline kaitsekomitee ja kaks kuud hiljem korraldati referendum “Kas teie tahate Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse ja sõltumatuse taassündi”, milles osalenuist vastas üle 80 % mõõnvalt.

Väimees: Iseseisvust ihkas tõepoolest valdav osa eesti rahvast.

Osmo: Aga juhtpositsioonid haaranud haid kiskusid igaüks ise suunas. Nende ainsaks eesmärgiks oli kerge ja kiire rikastumine.

Väimees: Kuhu siis ausad inimesed äkki jäid?

Osmo: Kuhugi ei jäänud. Neil lihtsalt polnud positsiooni, et otsustaval hetkel ja kohal oma sõna öelda. Rahvale mõtlevad mehed tõrjuti igal mõeldaval viisil kõrvale. Õnneks ei jõudnud see protsess päris lõpuni kulgeda: hea saatust pistis enne käe vahele. Vene vanameelsed püüdsid Moskvas võimu haarata ja kuulutasid välja erakorralise seisukorra. Sellega ühenduses tuli kokku Eesti Vabariigi erakorraline kaitsekomitee ja võttis 20. augustil 1991 soodsat hetke kasutades vastu avalduse Eesti Vabariigi rahumeelse taastamise kohta. Samal päeval, pisut enne keskööd tegi Eesti Vabariigi ülemnõukogu otsuse Eesti taasiseseisvumise kohta, kusjuures

kõik kohale ilmunud 69 saadikut endsid oma hääle otsuse poolt. Olukord, nagu isegi mäletad, oli äärmiselt pinev, aga mitte ainult eestlaste vaid ka suure idanaabri leeris. Nõnda ei riskinud Vene vanameelsed siin relvi käiku lasta, kuigi nad suunasid piiri tagant Eestisse tugevad löögiüksused. Uuendusmeelsete juht Boris Jeltsin ruttas oma positsioone kindlustama sellega, et kirjutas 24. augustil alla Eesti iseseisvuse tunnustamise aktile. See ei kaotanud muidugi relvastatud vahelesegamise võimalust meie ellu, aga sellest hetkest oli asi iseseisvumisega juriidiliselt kombes ja me võisime põhitähelepanu koondada sisemistele asjadele. Siin me siis nüüd seisame, püüame leida tunnustust teistelt riikidelt, jälgime arenguid idas ja püüdleme kes rahva parema tuleviku, kes oma kuku täitmise poole. Leidsin, et minulgi on aeg selles madinas oma tõekspidamiste eest välja astuda. Olen aga nii mannetuks muutunud, et mulle pole jäänud muud võimalust kaasaraäkimiseks kui ajakirjanduse vahendusel kommunistide inimvihkajalikkuse paljastamine. Juba esimene kirjutis äratas maakonnalehe toimetaja tähelepanu. Ta käis autoga siin ja tutvus põgusalt minu elulooga. Et tal aega oli hetkel kasinalt, leppisime kokku kohtuda uuesti minu sünnipäeval. Ta tahtis lähemalt kuulda 1941. aasta augustikuu sündmustest maakonna muuseumis ning minu isa ja ema mahalaskmisest kommunistide poolt, saamaks kätte muuseumile kuuluvaid väärismetallist esemeid. Toimetaja avaldas meie kohtumisest lühikese ülevaate, milles märkis, et jutustan talle tuleval pühapäeval selle verise sündmuse üksikasju.

Väimees: Ma lugesin sellest täna töö juures juhuslikult pihku sattunud lehest ja õieti seepärast tulingi praegu sinu jutule. Ma ei teadnudki, et oled nii põnevates sündmustes osalenud.

Osmo: Okupatsiooni ajal oli neist asjadest ohtlik rääkida. Tark mees pidas siis moka maas. Toimetaja tegi nüüd sellest lausa massimõrva. Põnevuse tõstmiseks torkas ta artiklisse, et minult saadavate andmete põhjal võib tulla suurem punaste bande paljastamine.

Väimees: Kas need tapjad elavad veel?

Osmo: Kust mina seda tean. Ma olin tollal ikka päris nolk veel. Ma ei mäleta isegi nende ninamehe nägugi, rääkimata tema nimest ja lähematest andmetest.

IV vaatus

1. pilt

Osmo: (Vana rehielamu köök. Tütar ja üks naine tegelevad toidu valmistamisega. Osmo istub laua ääres ja loeb ajalehte. Koputatakse uksele.) Sisse!

Toimetaja: (Kummardab Osmole.) Sain juhuslikult teada, et peate sünnipäeva täna ja tulid seepärast ka intervjuud saama varem, lootuses, et tähtpäeva puhul tuleb siia veel mõni huvitav inimene. (Koorib paberist välja lilled.) Palju õnne siis. (Surub Osmol kätt ja ulatab lilled.)

Osmo: Aitäh. Läks jah nii, et vanem poeg peab homme esinema. Tõime siis minu sünnipäevakoosviibimise päeva võrra ettepoole. (Koputatakse.) Sisse!

Funktsionäär: (Siseneb, ehmub pisut inimesi nähes, kogub end kiiresti.) Tere, siitpere! Olen ma ikka õigesti sattunud sünnipäevalapse juurde?

Osmo: (Läheb külalise juurde ja tunnistab seda hetke.) Anna andeks, aga ei suuda enam meenutada. (Kätlevad.)

Funktsionäär: (Ennast tutvustamata.) Lugesin lehest, et elate uues majas, aga seal polnud kedagi. Muide, sünnipäev pidi ajalehe andmeil toimuma ju homme?

Osmo: Pidi, aga vanema poja pärast tõstis selle päeva võrra ettepoole.

Funktsionäär: Sattusin siis halval ajal. Tahtsin tulla päeva võrra varem, sest mul on pisut neljasilmajuttu ajada, aga teil on tuba rahvast täis.

Osmo: Mida me siis teeme?

Funktsionäär: Mul on väga kiire. Läheme ehk mõneks minutiks teie majja. Seal saame oma jutud segamata ära rääkida. (Pöördub ukse suunas.)

Toimetaja: Ma tulen teiega kaasa. Segama ma teid ei hakka. Vaatan seni uue maja välimust, kuni kiire jutt saab sees aetud. Nõnda on mul võimalus kohe oma intervjuu juurde asuda, sest minulgi on kiire, tahan ju materjali õhtul laduja kätte anda.

Väimees: (Tuleb jutu alguses tagakambri, paremas käes kalashnikovi automaat. Relva õlale võttes ütleb toimetaja jutu lõpus Osmole.) Minugi tee viib sealtskaudu. Mul on toimetajahärrale väike teade. Saan selle ehk käigu pealt ära rääkida. Pean bussile ruttama. Jalgsi minnes jääksin laskeharjutustel kõige lõppu ja hilineksin lootusetult oma lugupeetud äia sünnipäevale.

Tütar: (Pahaselt oma mehele.) Mis sa selle püssiga vehid, vaata kui läheb lahti ja mõni saab pihta ka veel.

Väimees: (Naerdes.) Eeskirjad ei luba laetud relvaga rahva seas uidata. Padrunid antakse lasketiirus. Paar tükki pistsin siiski oma varudest taskusse, juhaks kui mõni röövel peaks tee peal kallale kippuma.

Funktsionäär: (Ukse juures seistes ja teiste jutuajamisi kuulates Osmole.) Ma mõtlen, et teie püssimees ja lehemees võiksid ees ära minna. Meie teeme samal ajal väikese haagi vasakule, kus seisab minu auto. Mul on seal teile tõsine üllatus.

Osmo: Nõus.

2. pilt

Funktsionäär: (Tulevad vasakult, Osmo tagapool, peatuvad paistva auto tagaotsa juures.) Sooh, siin ongi minu auto. (Vaatab üle õla tagasi.) Need kuradi santlaagrid ei kavatsegi liikuma hakata!

Osmo: (Vaatab samuti selja taha.) Nad võtavad puu otsast õunu.

Funktsionäär: (Pöördub kogu kehaga Osmo poole, parem käsi Napoleoni poosis põue pistetud.) Noh, kas tunned mind ära?

Osmo: Näost mitte aga teil on niisugused haruldase kujuga tipukestega kõrvad, mis meenutavad mulle üht kurba sündmust 1941. aastast.

Funktsionäär: (Tigedalt.) Ikkagi tundsid ära. Nüüd pole enam muud võimalust kui sodid kohe sirgeks teha. (Tõmbab põuest pistoli. Osmo sööstab põõsasse. Tulistab samal hetkel. Vaatab maja poole, tulistab veel korra põõsasse. Maja poolt kostub lask. Funktsionäär haarab säärest.) Sa saatana silmamuna! (Lonkab kiirustades auto suunas. Mootor hakkab mürisema, eemaldub.)

Väimees: (Saabub joostes maja poolt, kalašnikov käes. Kükkitab põõsasse vaatama.) Sellele pasale oleks pidanud kuuli kohe keresse kihutama! Asjata sai jalgadesse sihitud.

Tütar: (Saabub joostes. Väimees tirib Osmo põõsast teele. Tütar kiljatab kimedalt.) Kas äti elab?

Osmo: Ai! Valus on!

Väimees: Kannata ära, vana! Viime sind sinu pööningukambri ja seome haavad kinni. (Upitab Osmo püsti. Osmo oigab. Tütar tuleb appi, võtab isa teise käe, asetab oma õlale. Viivad Osmo kahevahel minema.)

V vaatus

1. pilt

Väimees: (Osmo pööningukamber, ta lamab voodis, mille ümber on inimesi.) Miks ta sind kõmmutama hakkas?

Osmo: (Aeglaselt, hingeldades, katkendlikult.) Eks tahtis ... tunnistajast lahti saada. Tema tappis... neljakümne esimesel... muuseumi ...töötajad...

Toimetaja: Mis ta nimi on?

Osmo: Ei tea. Tundsin ta... kõrvadest ära... Tal... on... imelikud... tipulised kõrvad... Ta on minu... isa... mõrvar... Tuli mind... ära... koristama... Luges... lehest... minu... kavatsusest... muuseumi... mõrva... loosse... selgust... tuua...

Väimees: Küll me tema nime kindlaks teeme. Asja ei saa niisama jätta. Veri nõuab vere hinda!

Osmo: Jumal valas... oma poja vere... et meid... lunastada... Mina ei taha valada... kellegi verd... Ka minu vere eest... ei pea verd... valatama... Oleme haiged sallimatusest... Viiskümmend aastat on meisse süstitud vihkamist... Peame selle mürgi endast välja... põdema... Siis sünnib... meis uuesti... armastus... Kurja kurjaga ravida ei saa... Ma ei taha, et... minu verd lunastataks... kellegi teise verega... See kutsuks mõnes... jällegi esile verega lunastamise soovi... Kõik jätkuks aina verisena... Ilma armastuse ja andestusega... ei tule sellele... kunagi lõppu...

Väimees: Heakene küll. Vaadake Osmo haavad üle. Mis veritsevad, neile tehke side. Ma lähen alevisse ning helistan postkontorist kiirabisse ja politseisse. (Lahkub, tema järel lahkuvad teisedki. Osmo ägab vaikselt.)

Tütar: (Tuleb sisse veekausi ja sidemetega käes. Tirib isal verise pluusi ja valge särki seljast, puhastab lapiga õrnalt.) Tasa, tasa. Noh, nii, nii... (Tuppa astub Poeg. Tütar hakkab tasa nutma.)

Poeg: (Laskub voodi ette põlvili, räägib algul midagi pominal, siis hakkavad kostma sõnad.) ... sinagi oled üks neist, kes lähevad, aga ei tea, kus lõpeb tee, kas kosutava kaevu ääres või tühjas igatsuste kõrbes, kus sinu jaoks puuduvad vulisev läte ja hommik, mis lõpetab rändamise pimeduses. Aga lohutus ootab sind tee ääres, käes karikas pisaratega, mis on nutetud sinu kaotamise valust. Miks sa ei haara sellest naelaarmidega käest, mis tahab sind toetada, saata sind sinu vaevarikkal teel?

Osmo: (Tuleb teadvusele, sirutab pojale kätte, kes võtab selle pihku. Osmo üritab end küünarnukkide varal istuli ajada.) Noh, poiss! Tulid mind vaatama? (Vajub nõksatades voodile ja jääb liikumatult lamama.)

2. pilt

Osmo: (Toa uksepoolses seinas redel. Lamab voodis, ajab end istuli. Näeb unes, sonib.) Nad on minu vanaisa tare ära lõkunud! Kunagi väikese poisina jälgisin siin tema lõputuna tunduvat tööd ja imelikke omatehtud tööriistu. Selle töö järjekindlus jättis minusse sügava jälje. Kogu eluks. Seepärast on see vana tare mulle lõpmatult kallid. Aga nüüd nad hävitasid selle. (Karjatab.) Ei tohi! Ei tohi lõhkuda! (Vaikselt, ent hästi kuuldavalt.) Nüüd nad tulevad jälle.

Kolm meest: (Tulevad, jäävad voodi ette seisma, asuvad Osmot vastu pead ja rindkeret rusikatega peksma. Osmo püüab pead löökide eest kättega varjata.)

Hääl: Tunnista, et ise lõhkusid, siis jätavad järele.

Osmo: Ei tunnista! (Kolm meest rebivad Osmo voodist püsti. Osmo sööstab redeli juurde, ronib üles.)

Kolm meest: Järele temale! (Üks mees ronib üles. Osmo hüppab alla, haarab jalgadest ja oigab. Nõksatab siis põlvili ja vajub näoli põrandale. Kolm meest tümitavad teda jalgadega. Valgus kustub.)

3. pilt

(Valgus süttib. Voodi otsa juures maast laeni küündiv Stalini pilt. Sellel suurte tähtedega GENERALISSIMUS STALIN. Osmo on endiselt kummuli põrandal.)

Hääl: (Hääl = Stalini pilt.) Kas tunnistad üles?

Osmo: Mida ma pean jälle üles tunnistama?

Militsionäär: (Tuleb, jääb Osmo kõrvale seisma, laskub ühele põlvele, nagu valmistuks vannet andma, võtab peast vormimütsi ja asetab selle põrandale.) Anna mulle andeks.

Osmo: (Imestunult.) Mul pole sulle midagi andeks anda. Sa pole ju midagi teinud.

Militsionäär: Just seda palungi andeks, et ma pole midagi sinu heaks teinud.

Kolm meest: (Tulevad, punased sidemed ümber käevarr. Üks haarab põlvitajal ühest, teine teisest käes, kolmas asub selja taha. Talutavad militsionääri minema.)

Hääl: (Hääl = Stalini pilt.) Nii juhtub kõigiga, kes reedavad töörahva! (Järgneb võigas naer, tuli kustub.)

4. pilt

Osmo: (Lamab oma voodis, niheleb, ägab, hoiab kätt nooremal pojalt, kes põlvitab ikka voodi ees. Ajab end küünarnukkide najal pooleldi istukile.) Poeg, palveta meie rahva eest! (Vajub äkki pikali ja jääb liikumatult lamama.)

Poeg: (Hüüatades.) Isa! (Tõuseb püsti, raputab isa kätt, karjatab.) Isa!

Hääl: Kiirabi tuli.

Poeg: (Asetab isa käed rinnale risti, suundub ukse juurde.)

Hääl: Kiirabi tuli.

Poeg: (Lükkab ukse lahti, valju häälega koridori.) Isa ei vaja enam meie abi!

Lõpp

Võduveres, 13. jaanuaril 2002

Sõnake Osmo-loo sünnist

Ühel 1985. aasta tuulisel ja jahedal hilissügise päeval kopsisin oma juba hoone kuju omandanud uue kodu siseseintele pakse saepuruplaate. Neid väikese käsisaega parajaks krõbistades kippus minu turi higiseks tõmbuma, aga iga järjekordse tüki müürile kinnitamine vajab sedavõrd vähe jõukulu, et jahtusin maha ja hakkas isegi kõhe. Nõnda ma siis külmetasin ennast ning ühel hommikul ärkasin tugeva peavalu ning palavikuga. Tütar püüdis mind algul aidata tulise vaarikavarretee ja peavalurohuga, ent kuna need leevendust ei toonud, läks väimees Undla mõisasse, kus tollal pesitses Kadrina ambulatoorium. Kui ta sealt lõpuks kiirabiautoga tagasi jõudis, olin mina juba teadvuseta.

Taas hakkasin seda maailma tajuma Tallinna nakkushaiglas. Olin täiesti oimetu, lamasin selili voodis ja püüdsin korda luua oma segaste mõttekäikude ja nägemuste rägus. Haiges ajus viirastuvad pildid olid ainulaadsed ja väga huvitavad.

Pisut kosudes asusin neid kirja panema ja haiglast välja saades vormisin oma märkmetest novelli. Ma ei suutnud aga sellele kuidagi sobivat lõppu, novellile omast püüti leida. Töötasin pala korduvalt ümber, kuid kõik selle lugejad kinnitasid ikka nagu ühest suust, et lõpp vajub ära.

Siis jõudis raadio ja ajalehtede vahendusel minuni Järvamaal juhtunud lugu, kuidas tapeti pastor Harald Meri, mees, kes oli lubanud paljastada kohalike kommunistide okupatsiooniaegseid kuritegusid.

Vormisin selle motiivi oma novellile püändiks. Uus lahendus rahuldab mind ning ma saatsin “Osmo haiguse” ajakirjale “Looming”. Muide, seni oli olnud minu loo pealkirjaks “Meningiit”. “Osmo haiguseks” ristasin selle eesti rahvalaulude *Osmo haiguse* lauluderühma mõtete ajendil.

“Loomingu” toimetaja soovitas välja praakida hulga pilte, mis mulle unenäguna olid olnud väga põnevad, kuid mis ei pakkunud suurt midagi ei kompositsiooni ega idee arengu seisukohalt. Kui olin tema ettepanekud ellu rakendanud, sain vastuse, et asi on palju paremaks muutunud, aga vajab veel viimistlemist.

Olin nüüd oma “Osmost” päris väsinud ja jätsin ta sinnapaika. Uuesti tulin tema juurde tagasi 2001. a detsembris, kui minu lapselaps Karl tõi teate, et Kadrina Katariina Koguduse juhatus on kuulutanud välja näidendivõistluse kõigile. Hiljem selgus siiski, et see oli mõeldud ainult õpilastele. Siis tekkis mul mõte anda novellile näidendi kuju ja aastavahetusel saigi see kümne päeva jooksul teoks.

Võduveres, 17. märtsil 2004

Eduard Leppik

Neeruti Seltsi toimetised A-534 2004
Toimetanud Tiiu Uusküla

MTÜ Neeruti Selts
Viru tn 14 Kadrina 45201
e-post neerutiselts@hot.ee
telefonid 55525314; 55525348

Ostes käesoleva trükise, toetate Neeruti ja selle lähikonna loodushoidu, kultuuriloo jäädvustamist ja Neeruti Seltsi, kes selle nimel on ellu kutsunud.

